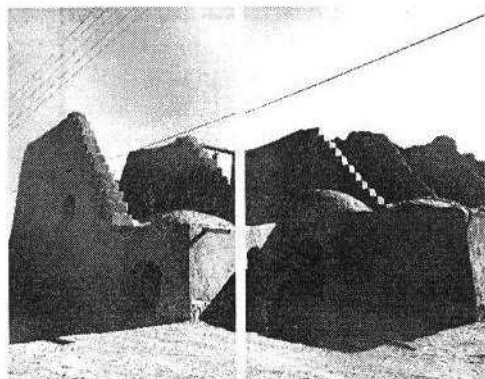

واژگان و واج شناس گویش طبرستان سینا

حامد نوروزی (عضو هیأت علمای دانشگاه بیرجند)
با همکاری عبدالغفور عظیمی

واژگان و واج‌شناسی گویش طبرستان

حامد نوروزی با همکاری عبدالغفور عظیمی

سرشناسه: نوروزی، حامد، ۱۳۶۰ -

عنوان و نام پدیدآور: واژگان و واج‌شناسی گویش طبرستان؛ مسیفا؛ حامد نوروزی با همکاری عبدالغفور عظیمی.

مشخصات نشر: تهران: فکر بکر، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۲۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۹۶-۲۹۴۲

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: طبری

موضوع: طبرستان

شناسه افزوده عظیمی، عبدالغفور، ۱۳۳۸ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳/۱۴۱: PIR۳۰۲۴/۱

رده بندی دیویی: ۴۵۸/۹

شماره کتابشناسی ملی: ۲۶۹۱۳۸۰

خرید اینترنتی این اثر در سایت: www.fekrebekr.ir

ناشر: فکر بکر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

امور فنی: انتشارات فکر بکر

صفحه بندی: فائزه دستگردی

طرح جلد: نفیسه شکرانی

چاپ اول: پائیز ۱۳۹۳

لیتوگرافی و چاپ: واصف

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۹۶-۲۹۴۲

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلفین می باشد.

انتشارات فکربکر: نمایندگی خراسان جنوبی، بیرجند، خیابان آیت الله غفاری، حدفاصل غفاری ۱۰ و ۱۱

تلفکس: ۰۵۶-۳۲۴۲۵۰۳۴

فهرست مطالب

۱۱	پیش‌گفتار
۱۵	شیوه نامه آوا نویسی

بخش اول: تاریخ و جغرافیای طبس مسینا

۲۱	طبس مسینا در تقسیمات کشوری
۲۱	نام‌های دیگر و ریشه‌شناسی طبس مسینا
۲۲	تاریخچه مختصر طبس مسینا
۲۳	طبسین یا طبسان در منابع کهن
۲۶	طبسین و قهستان
۲۷	طبس مسینا در متون کهن
۲۹	موقعیت جغرافیایی طبس مسینا
۲۹	آثار تاریخی طبس مسینا
۲۹	قلعه طبس مسینا
۳۰	آسیاباد (آسباد)های طبس مسینا
۳۰	جمعیت و پراکندگی آن در طبس مسینا

بخش دوم: تعاریف و کلیات زبان‌شناختی

۳۷	تعاریف و اصطلاحات
۳۹	زبان طبس مسینا به مثابه گویشی از فارسی
۴۰	ارتباط تاریخی گویش‌های فارسی و فارسی معیار

بخش سوم: واج‌شناسی گویش طبس مسینا

۴۹	واج‌شناسی
۴۹	هم‌خوان‌ها (صامت‌ها)

۵۱	هم‌خوان ' (همزه) و ؟
۵۳	هم‌خوان q و γ
۵۴	هم‌خوان ž و ž
۵۴	توصیف جایگاه و شیوه تولید هم‌خوان‌ها
۵۵	واکه‌ها
۵۷	نگاهی در زمانی (تاریخی) به دستگاه واکه‌ای طبس مسینا
۵۷	توصیف جایگاه و شیوه تولید واکه‌ها
۵۸	تحولات آوایی
۵۹	دیدگاه در زمانی (تاریخی) در بررسی تحولات آوایی
۵۹	دیدگاه هم‌زمانی در بررسی تحولات آوایی
۶۰	انواع تحولات آوایی
۶۰	ابدال
۶۰	ابدال هم‌خوان‌ها
۶۱	هم‌خوان b
۶۳	هم‌خوان p
۶۳	هم‌خوان t
۶۴	هم‌خوان j
۶۵	هم‌خوان č
۶۶	هم‌خوان x
۶۶	هم‌خوان d
۶۸	هم‌خوان r
۶۹	هم‌خوان z
۶۹	هم‌خوان ž
۷۰	هم‌خوان s
۷۰	هم‌خوان m

۷۱	هم خوان q
۷۱	هم خوان g
۷۲	هم خوان f
۷۳	هم خوان k
۷۴	هم خوان l
۷۵	هم خوان v
۷۵	هم خوان h
۷۶	هم خوان v
۷۶	هم خوان n
۷۷	ابدال واکه‌ها
۷۷	ابدال واکه‌های ساده
۷۷	واکه a
۷۸	واکه o
۷۹	واکه i
۸۰	واکه e
۸۱	واکه u
۸۱	واکه â
۸۵	ابدال در واکه‌های مرکب
۸۵	واکه مرکب ey
۸۵	واکه مرکب ow
۸۶	همگونی آوایی
۸۶	همگونی هم خوانی
۸۷	همگونی j و q
۸۷	همگونی d و z
۸۷	همگونی m و b

۸۷	هم‌گونی واکه‌ای
۸۷	هم‌گونی a و â
۸۸	هم‌گونی o و a
۸۸	هم‌گونی u و a
۸۸	هم‌گونی e و â
۸۸	هم‌گونی e و o
۸۸	هم‌گونی واکه‌های افزوده شده
۸۹	ناهم‌گونی
۹۰	حذف
۹۰	حذف هم‌خوان‌ها
۹۰	حذف هم‌خوان میانی
۹۰	هم‌خوان '
۹۰	هم‌خوان t
۹۰	هم‌خوان m
۹۱	هم‌خوان r
۹۱	هم‌خوان h
۹۱	هم‌خوان d
۹۱	حذف هم‌خوان پایانی
۹۱	هم‌خوان h
۹۱	هم‌خوان t
۹۱	هم‌خوان '
۹۲	هم‌خوان j
۹۲	هم‌خوان z
۹۲	حذف واکه میانی
۹۲	افزایش

۹۳	افزایش هم‌خوان
۹۳	افزایش در آغاز واژه
۹۳	افزایش در میان واژه
۹۴	افزایش در پایان واژه
۹۴	هم‌خوان بالیده
۹۴	افزایش هم‌خوان d
۹۴	افزایش هم‌خوان t
۹۵	افزایش هم‌خوان k
۹۵	افزایش هم‌خوان g
۹۵	افزایش هم‌خوان r غیر اشتقاقی
۹۶	افزایش واکه
۹۶	افزایش واکه میان‌هسته o
۹۶	افزایش واکه میان‌هسته a
۹۷	تحول هجایی
۹۷	تغییر در برش هجایی
۹۸	حذف هجا
۹۸	حذف هجای آغازی
۹۸	حذف هجای میانی
۹۸	حذف هجای پایانی
۹۹	قلب
۹۹	قلب در هم‌خوان‌ها
۹۹	قلب j و l
۹۹	قلب b و t
۹۹	قلب f (m<) و s
۹۹	قلب d و g

۱۰۰	قلب r و q
۱۰۰	قلب t و n
۱۰۰	قلب h و n
۱۰۰	قلب b و v
۱۰۱	قلب در واژه‌ها
۱۰۱	قلب i و u
۱۰۱	قلب e و i
۱۰۱	قلب ā و e

بخش چهارم: واژه‌نامه عمومی

۱۰۵	واژه‌نامه عمومی
-----	-----------------

بخش پنجم: واژه‌نامه مشاغل

۱۸۵	آسیابانی
۱۸۷	آهنگری
۱۸۸	بافندگی
۱۸۹	دامداری
۱۹۷	شتربانی
۱۹۹	کاربزیبانی
۲۰۱	کشاورزی
۲۰۵	معماری
۲۰۷	نخ‌ریسی
۲۰۹	ضمیمه: صرف برخی از افعال

به نام خدا

پیش گفتار

خراسان بی تردید یکی از مهم‌ترین، کهن‌ترین و بزرگ‌ترین کانون‌های فرهنگی-سیاسی ایران است. از نظر تاریخی، این سرزمین پهناور سرچشمهٔ زبان فارسی امروز و فرهنگ دورهٔ اسلامی شناخته می‌شود؛ زیرا امارت سامانیان که اولین حکومت ایرانی‌نژاد مستقل و قدرتمند پس از اسلام بود، در این سرزمین شکل گرفت، رشد یافت و مضمحل شد. اما متأسفانه از همان روزگار تا امروز، دست‌تداول زمانه، لحظه‌ای این کهن‌بوم و بر را امان نداده و از گزند خود مصون نداشته است. از ترکان تُرک‌تاز غزنوی و سلجوقی و خوارزمشاهی گرفته تا مغولان و ایلخانان خون‌آشام، از سلطان محمود گرفته تا چنگیز و هلاکو و تیمور، همه و همه، هر روز و هر روز دست تجاوز و تعدی بر این خاک پاک یازیدند و گوهرهای ارزشمند آن، از زنان و کودکان و مردان نیک گرفته تا زبان و فرهنگ غنی آن را یک‌یک، صدصد و هزارهزار با شمشیر قهر و کینه و جهل و نادانی ربودند و به خون کشیدند و به خاک فراموشی و غفلت سپردند و از میان بردند.

امروزه نیز ابزارهای ارتباط جمعی از رسانهٔ ملی و محلی گرفته تا روزنامه و اینترنت، همه و همه در صدد یکسان‌سازی فرهنگی، اجتماعی و زبانی اقوام ایرانی و غیرایرانی هستند. در تمامی این ابزارهای ارتباط جمعی تنها یک چهرهٔ آرمانی، تنها یک فرهنگ آرمانی و تنها یک زبان آرمانی وجود دارد که در یک مکان آرمانی رخ می‌نماید و آن چهرهٔ تهرانی، فرهنگ تهرانی و زبان تهرانی است که در تهران و کلان‌شهرهای معدود دیگر امکان بروز دارد. اما ای کاش این فرهنگ نیز فرهنگی اصیل و زادهٔ کلان‌شهرهای ایران بود. اما افسوس و صد افسوس. اگر دیروز جنگی آنچنان سخت بود که دشمن را در پیش روی خود می‌دید، امروزه جنگی

اینچنین نرم پیش روست که دشمن را هرگز نخواهی شناخت. دشمنان ما امروز نه خراسان را بلکه همه ایران را نشانه رفته اند تا آن اندک بازمانده میراث نیاکان را نیز به نفع دهکده جهانی مصادره کنند و به موزه‌های فکری و مادی غرب و شرق بپارند.

حال چه باید کرد؟ بی‌شک نمی‌توان و نباید دست روی دست گذاشت. باید میراث نیاکان را کشف کرد، ثبت کرد، ضبط کرد و به یاد سپرد. باید آن را پژوهید و به آن بالید. باید فهمید و فهماند که «که بوده‌ایم». باید فهمید و فهماند که «که هستیم» و «که خواهیم بود» در گرو «که بوده‌ایم» است. و شاید نقطه عزیمت ما باید همین خراسان باشد که مهد و گاهواره تمدن ایرانی-اسلامی است؛ زیرا اولین گام تمدن ایرانی-اسلامی در این بوم و بر با ایجاد زبانی علمی-میانجی به نام «زبان فارسی دری» برداشته شد.

بنابراین روشن است که تحقیق و پژوهش درباره فرهنگ، زبان، تاریخ و جغرافیای خراسان تا چه حد برای تحقیقات تاریخی-فرهنگی ایران، بویژه ایران پس از اسلام، حائز اهمیت است؛ اما متأسفانه تاکنون چنانکه شایسته و بایسته است، تحقیق و پژوهشی درباره فرهنگ و زبان خراسان به انجام نرسیده است. امید که با انجام پژوهش‌های گسترده، اما مدیریت شده و سازمانی، اطلاعات تاریخی نهفته در این سرزمین کهن، استخراج و طبقه‌بندی شده، سپس مورد استفاده پژوهشگران مختلف علوم انسانی از زبان‌شناسان و دین‌شناسان و ادیبان گرفته تا باستان‌شناسان و جامعه‌شناسان و هنرمندان قرار گیرد.

کتابی که در دست دارید گام کوچکی است در راستای همین هدف والا. در این کتاب خواهیم کوشید بخش بسیار کوچکی از این فرهنگ غنی و ریشه‌دار را ثبت و ضبط کنیم تا شاید در حد امکان از دستبرد حوادث و آسیب‌گذشت ایام مصون و محفوظ ماند. این بخش کوچک، شامل میراثی عظیم است که در دست و زبان و

فرهنگ مردمی ایرانی بازمانده است. این مردمان ایرانی ساده و بی‌آلایش، در کنج آرام خود، به سادگی و بی چشم‌داشت و به دور از تبلیغات و جوایز جشنواره‌ها و همایش‌های شهری، میراثی را حفظ کرده‌اند که ما در هیاهوی شهرها و دود کارخانه‌های شبیه‌سازی به سادگی از کف داده‌ایم. این میراث، «زبان کهن فارسی» و این مردم ایرانی، مردمان «طبس مسینا» هستند. و آنچه ما در این کتاب قصد ثبت و ضبط و پژوهش آن را داریم، «واژگان و واج‌شناسی گویش طبس مسینا» است.

حامد نوروزی

استادیار دانشگاه بیرجند

زمستان ۹۳